

Vezměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Právo zvlášť zranitelné oběti na zastupování zmocněncem bezplatně

Právní pojem zvlášť zranitelné oběti byl do právního řádu ČR zavedený společně s účinností zákona č. [45/2013](#) Sb., o obětech trestných činů a o změně některých zákonů (zákon o obětech trestných činů) (dále jen „ZoOTČ“) dne 1. srpna 2013. Skupinu zvlášť zranitelných obětí přitom taxativně vymezuje § 2 odst. 4 ZoOTČ, který zní:

(4) Zvlášť zranitelnou obětí se pro účely tohoto zákona při splnění podmínek uvedených v odstavci 2 nebo 3 rozumí

a) dítě,

b) osoba, která je vysokého věku nebo je postižena fyzickým, mentálním nebo psychickým hendikepem nebo smyslovým poškozením, pokud tyto skutečnosti mohou vzhledem k okolnostem případu a poměrům této osoby bránit jejímu plnému a účelnému uplatnění ve společnosti ve srovnání s jejími ostatními členy,

c) oběť trestného činu obchodování s lidmi (§ 168 trestního zákoníku), trestného činu znásilnění (§ 185 trestního zákoníku), trestného činu týrání svěřené osoby (§ 198 trestního zákoníku), trestného činu týrání osoby žijící ve společném obydlí (§ 199 trestního zákoníku) nebo trestného činu teroristického útoku (§ 311 trestního zákoníku),

d) oběť trestného činu proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti, trestného činu, který zahrnoval nátlak, násilí či pohrůžku násilím, trestného činu spáchaného pro příslušnost k některému národu, rase, etnické skupině, náboženství, třídě nebo jiné skupině osob nebo oběť trestného činu spáchaného ve prospěch organizované zločinecké skupiny, jestliže je v konkrétním případě zvýšené nebezpečí způsobení druhotné újmy zejména s ohledem na její věk, pohlaví, rasu, národnost, sexuální orientaci, náboženské vyznání, zdravotní stav, rozumovou vyspělost, schopnost vyjadřovat se, životní situaci, v níž se nachází, nebo s ohledem na vztah k osobě podezřelé ze spáchání trestného činu nebo závislost na ní.

S přiznáním statutu zvláštní zranitelnosti jsou oběti přiznaná speciální opatření (práva), které mají minimalizovat nebezpečí další viktimizace. Především se jedná o právo zvlášť zranitelné oběti na bezplatnou odbornou pomoc (§ 5 odst. 1 ZoOTČ), zesílenou ochranu před druhotnou újmou (§ 17 až 22 ZoOTČ), zabránění jejího kontaktu s pachatelem (§ 17 odst. 2 ZoOTČ), výslech osobou stejného nebo opačného pohlaví (§ 19 odst. 1 ZoOTČ), tlumočnicka stejného nebo opačného pohlaví (§ 19 odst. 2 ZoOTČ), provádění výslechu obzvláště citlivě (§ 20 odst. 1 ZoOTČ), provádění výslechu vyškolenou osobou v přípravném řízení (§ 20 odst. 2 ZoOTČ), omezení opakování výslechu a v případě opakování pak výslech stejnou osobou (§ 20 odst. 3 ZoOTČ), zabránění bezprostředního vizuálního kontaktu s pachatelem (§ 20 odst. 4 ZoOTČ), právní pomoc poskytovanou zmocněncem bezplatně (§ 51a zákona č. [141/1961](#) Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád) (dále jen „trestní řád“, „tr. ř.“)). Pozornost tohoto článku se upírá k poslednímu z jmenovaných oprávnění.

Nejdříve obecně. Ustanovení § 50 pojednává o právu na zastupování zmocněncem. To zákon připisuje osobě zúčastněné a poškozenému. Po novele trestního řádu provedené zákonem č.

[45/2013](#) Sb. může být zmocněncem i právnická osoba. Je-li zmocněncem fyzická osoba, nesmí jím být osoba, která je zbavena způsobilosti k právním úkonům nebo jejíž způsobilost k právním úkonům je omezena. Při hlavním líčení a veřejném zasedání nemůže být zmocněncem ten, kdo je k němu předvolán jako svědek, znalec nebo tlumočník. Tyto funkce však nejsou z hlediska zákona překážkou postavení zmocněnce v trestním řízení jak před tímto hlavním líčením nebo veřejným zasedáním, tak i po jeho skončení, pokud nedojde ze strany poškozeného k ukončení jeho zastupování zmocněncem, který vypovídal jako svědek.^[1] V praxi bývá nejčastěji zmocněncem advokát. Zmocněnec se v trestním řízení prokazuje plnou mocí. Jeho úlohou je zastupovat osobu zúčastněnou nebo poškozeného a dbát při tom na dodržení všech zákonem garantovaných práv. Jeho oprávnění jsou obecně vymezena v § 51 odst. 1 a 2 tr. ř., přičemž po novele provedené zákonem č. [45/2013](#) Sb. doznala významného posílení. Zmocněnec má právo jménem zúčastněné osoby a poškozeného činit za ně návrhy a podávat žádosti a opravné prostředky; je též oprávněn zúčastnit se všech úkonů, kterých se může zúčastnit zúčastněná osoba nebo poškozený. Zmocněnec zúčastněné osoby a poškozeného je již od zahájení trestního stíhání oprávněn být přítomen při vyšetřovacích úkonech v zásadě ve stejném rozsahu jako obhájci obviněného.

Ustanovení § 51a odst. 1 tr. ř. upravuje za přesně stanovených zákonných podmínek nárok poškozeného (netýká se zúčastněné osoby) na právní pomoc poskytovanou zmocněncem bezplatně nebo za sníženou odměnu. Podle odstavce 2 má zvláště zranitelná oběť nárok na právní pomoc poskytovanou zmocněncem bezplatně i bez splnění podmínek odstavce 1. Tedy aniž by musela osvědčovat či prokazovat nedostatek prostředků k úhradě nákladů spojených s příbráním zmocněnce a bez ohledu na to, zda uplatnila nárok na náhradu škody nebo nemajetkové újmy nebo na vydání bezdůvodného obohacení.^[2] Jedinou výjimku v tomto případě tvoří trestný čin zanedbání povinné výživy (§ 196 tr. z.).

Považuji za nutné připomenout, že ustanovení § 51a prošlo za posledních pár let značným legislativním vývojem. Zásadní byla novelizace trestního řádu zákonem č. [56/2017](#) Sb., na základě které došlo k přeřazení kategorie zvláště zranitelných obětí z odstavce 1 do odstavce 2, vedle mladistvé poškozené. Zařazení zvláště zranitelných obětí do odstavce 2 mělo značný vliv na posílení ochrany této specifické skupiny obětí. Zejména odpadla povinnost zvláště zranitelné oběti podat návrh na rozhodnutí o poskytnutí bezplatné pomoci zmocněncem, o němž by bylo rozhodováno samostatně. Nárok na bezplatnou právní pomoc tak plyne automaticky přímo ze zákona a musí být obecnými soudy přiznán z úřední povinnosti.

Přestože se výše uvedené jeví jako samozřejmé, v praxi tomu tak zdaleka není. Nezřídka jsme se tak mohli setkat s doslova extrémním výkladem a následnou svévolnou aplikací zmíněného ustanovení obecnými soudy. Ukončit dohady má recentní náleží Ústavního soudu ze dne 24. 11. 2020, sp. zn. III. ÚS 2842/20. Ten řešil spornou otázku, zda lze uplatňovat přiznání náhrady nákladů zmocněnce po pravomocném skončení věci, aniž by v předchozím probíhajícím trestním řízení bylo rozhodnuto o nároku na právní pomoc poskytovanou zmocněncem bezplatně, resp. v tomto ohledu nebyl podán ani příslušný návrh. Pro přiblížení šlo o případ, kdy v řízení vedeném u okresního soudu, v němž stěžovatelka vystupovala jako poškozená (oběť domácího násilí), byl prostřednictvím jejího právního zástupce podán návrh na přiznání náhrady nákladů zmocněnce poškozené jako zvláště zranitelné oběti podle ustanovení § 2 odst. 4 písm. d) ZoOTČ s odůvodněním, že poškozená stěžovatelka má podle ustanovení § 51a odst. 2 tr. ř. nárok na bezplatnou právní pomoc zmocněnce; návrh byl podán bez zbytečného odkladu po pravomocném skončení dané trestní věci. Současně bylo navrženo, aby okresní soud ve smyslu ustanovení § 151 odst. 3 tr. ř. ve spojení s ustanovením § 151 odst. 6 téhož zákona vydal po přezkoumání správnosti účtované částky usnesení, kterým se právnímu zástupci přiznává vůči státu nárok na odměnu dle přiloženého vyúčtování nákladů souvisejících se zastupováním stěžovatelky. Okresní soud a posléze znovu krajský soud rozhodnutím návrh na přiznání náhrady nákladů zmocněnce poškozené jako zvláště zranitelné oběti zamítl s odůvodněním,

že zásadním předpokladem pro to, aby poškozené stěžovatelce zastoupené zmocněncem byly přiznány vůči státu náklady na její zastoupení, je předchozí rozhodnutí o tom, že poškozená má ve smyslu ustanovení § 51a odst. 2 tr. ř. nárok na právní pomoc poskytovanou zmocněncem bezplatně; žádné takové rozhodnutí však nebylo v předchozím již pravomocně skončeném trestním řízení vydáno, resp. stěžovatelka v tomto ohledu ani nepodala příslušný návrh. Ústavní soud vytkl krajskému soudu, že postupoval podle právní úpravy trestního řádu účinné do 31. 3. 2017, což je v tomto případě nepřípustné. Dále zdůraznil, že stát, a tedy i orgány činné v trestním řízení, mají působit především směrem k extenzivnímu poskytování bezplatného právního zastoupení zvláště zranitelné oběti. Ústavní soud proto napadené rozhodnutí krajského soudu zrušil a formuloval právní větu, která zní: „Se základním právem na právní pomoc podle čl. 37 odst. 2 Listiny základních práv a svobod není slučitelný takový výklad ustanovení § 51a trestního řádu, podle kterého zásadním předpokladem pro to, aby poškozené dovolávající se postavení zvláště zranitelné oběti a zastoupené zmocněncem byly přiznány vůči státu náklady na její zastoupení, je předchozí rozhodnutí, že poškozená má nárok na právní pomoc poskytovanou zmocněncem bezplatně. Zmocněnec zvláště zranitelné oběti proto může vyúčtovat státu náklady právního zastoupení i po skončení trestního řízení, a to návrhem podaným přímo orgánu činnému v trestním řízení, který vedl řízení v době, kdy zastupování poškozeného skončilo. Obsahem tohoto návrhu přitom může být i pouze vyúčtování nákladů právního zastoupení zvláště zranitelné oběti. Pokud obecný soud dospěje k závěru, že je na místě poškozeného považovat za zvláště zranitelnou oběť, má povinnost přiznat mu nárok na bezplatné právní zastoupení.“[\[3\]](#)

Zákon preferuje volbu zmocněnce samotnou zvláště zranitelnou obětí. Ta při svém svobodném rozhodování není omezena jen na volbu advokáta z řad advokátů zapsaných v registru poskytovatelů pomoci obětem trestných činů, který vede Ministerstvo spravedlnosti v elektronické podobě a je přístupný na stránkách www.justice.cz, ale může si zvolit kteroukoli jinou osobu, dokonce právnickou osobu nebo důvěrníka podle zákona o obětech trestných činů (§ 21 ZoOTČ). Taková osoba by však měla být alespoň částečně znalá procesních otázek práva trestního, ale i občanského či správního. Zvláště zranitelná oběť si může zvolit zmocněnce při oznámení trestného činu nebo kdykoli v průběhu trestního řízení. Obvykle písemně oznámí policejnímu orgánu či soudu, že ji bude zastupovat zmocněnec; v oznámení uvede jméno zmocněnce, jeho adresu, datum narození, příp. další identifikační údaje. Eventuálně tuto osobu přímo přivede a oznámení provede ústní formou; sdělení se následně zaznamená do spisu nebo protokolu o hlavním líčení.[\[4\]](#) Orgány činné v trestním řízení mohou do svobodného výběru zvláště zranitelné oběti zasáhnout pouze výjimečně a pouze za splnění zákonem stanovených podmínek. V tomto případě zmocněnec vyúčtuje státu náklady spojené se zastupováním po skončení trestního řízení návrhem podaným přímo orgánu činném v trestním řízení, který vedl řízení v době, kdy zastupování poškozeného skončilo (srov. přiměřeně § 151 odst. 2, 3 a 6 tr. ř.).[\[5\]](#)

V případě, že si zvláště zranitelná oběť zmocněnce nezvolí, může požádat o jeho ustanovení podle § 51a odst. 4 tr. ř.. O ustanovení zmocněnce rozhoduje předseda senátu (samosoudce) soudu, který koná řízení v prvním stupni, a v přípravném řízení soudce. Ustanoven může být pouze advokát, který je zapsaný v registru poskytovatelů pomoci obětem trestných činů podle místa působnosti a v pořadí, jak v něm následují. Byl-li by tímto způsobem ustanoven advokát, u kterého jsou dány důvody k vyloučení z obhajoby, nebo nemohl-li by být advokát ustanoven z jiných důvodů, ustanoví se první následný advokát, u kterého tyto důvody nejsou (§ 39 odst. 3 tr. ř.).

Náklady vzniklé přibráním zmocněnce nese stát, který může teprve následně ve smyslu ustanovení § 154 odst. 3 tr. ř. požadovat regresní náhradu po odsouzeném. Podle § 151 odst. 6 tr. ř. se na rozhodování o výši odměny a náhradě hotových výdajů zvoleného nebo ustanoveného zmocněnce poškozeného přiměřeně užijí ustanovení § 151 odstavců 2 až 5 tr. ř., týkající se odměny a náhrady hotových výdajů obhájce, který byl obviněnému ustanoven soudem.

[1] Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 21. 5. 2014, sp. zn. 5 Tdo 332/2014.

[2] ŠÁMAL, Pavel. Trestní řád: komentář. 7., dopl. a přeprac. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2013. Velké komentáře. s. 595. ISBN 978-80-7400-465-0.

[3] Nález Ústavního soudu ze dne 24. 11. 2020, sp. zn. III. ÚS 2842/20.

[4] Právo na zastupování zmocněncem. Pomoc obětem TČ [online]. Policie ČR [cit. 31.5.2022]. Dostupné >>> [zde](#).

[5] ŠÁMAL, Pavel. Trestní řád: komentář. 7., dopl. a přeprac. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2013. Velké komentáře. s. 596. ISBN 978-80-7400-465-0.

© EPRAVO.CZ – Sběrka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Poučení z krizového vývoje v kauze bitcoiny](#)
- [Podmíněné upuštění od trestního stíhání: racionální odklon u právnických osob](#)
- [Zkreslené vzpomínky v trestním řízení vedeném pro pohlavní zneužívání](#)
- [Přenositelnost důkazů z daňového do trestního řízení](#)
- [Praktický návod na úspěch žádosti o podmíněné propuštění od roku 2026](#)
- [Přijetí prohlášení viny a povinnost soudu vypořádat námítky poškozeného](#)
- [Podmínky pro uložení trestu vyhoštění cizince](#)
- [Zamyšlení nad systémem alternativních trestů: poznámky na pozadí mezinárodní vědecké konference „Rethinking Sentencing: Are We Getting Justice Right?“](#)
- [Správné určení počátku běhu lhůty pro podání stížnosti proti usnesení soudu, kterým se nařizuje výkon trestu odnětí svobody](#)
- [Rozšiřování státní moci při implementaci acquis EU: český fenomén gold-platingu na příkladu konfiskační směrnice](#)
- [Změna způsobu určování výše peněžité pomoci obětem: Řešení všech dosavadních problémů?](#)